

آموزش حقوقی در جمع‌آوری دلایل و شواهد نقض حقوق اقلیت‌های جنسی در ایران

آموزش مستندسازی و پیگیری نقض حقوق دگرباشان جنسی

این راهنما، خلاصه‌ای است از جزوه «آموزش حقوقی در جمع‌آوری دلایل و شواهد نقض حقوق اقلیت‌های جنسی در ایران» که کمیسیون بین‌المللی حقوق بشر زنان و مردان همجنس‌گرا (ایگل‌هرک) آن را منتشر کرده است. آنچه در این جا می‌خوانید، تنها خلاصه‌ای است از متن اصلی این جزوه. توصیه می‌کنیم برای مطالعه متن کامل و آگاهی از جزئیات بیشتر، جزوه را از لینک زیر دریافت کنید: http://iglhrc.org/iran/fa/Fa_Publications_Human_Rights_Documentation

- در جریان دستگیری، بازجویی و تحقیق: ایدای افراد، نظیر بستن چشم و سایر اعضای بدن و تحقیر متهمان ممنوع است.
- در مرحله تحقیقات: بازجویی‌ها و تحقیقات باید مبتنی بر اصول و شیوه‌های علمی، قانونی و آموزش‌های قبلی و با نظارت لازم صورت گیرد. پرسش‌ها باید مفید، روشن و مربوط به اتهام انتسابی باشد. پاسخ‌ها باید بدون تغییر و تبدیل نوشته شود. اصل، منع دستگیری و بازداشت افراد است. امکان دسترسی به وکیل و حق دفاع متهمان باید رعایت شود. شکنجه متهم به منظور اخذ اقرار یا اجبار او به امور دیگر ممنوع است. بازرسی‌ها و معاینات محلی، ممنوع است. دخل و تصرف ناروا در اموال و اشیاء ضبط یا توقیف شده متهمان ممنوع است.

آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها

تفاوت بازداشتگاه و زندان را مشخص کرده است؛ نگهداری متهمان با محکومان در یک مکان ممنوع کرده است؛ وظایف رئیس‌ان زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها به صورت دقیق شرح داده است؛ وظایف «دفتر حمایت از حقوق شهروندی زندانیان» را نیز معین کرده است.

قوانین بین‌المللی حقوق بشر

در اعلامیه جهانی حقوق بشر، در اصل معیاری برای رعایت حقوق پایه‌ای انسان‌ها در تمام نقاط جهان، فارغ از تفاوت‌های فردی، جنسیتی، اجتماعی، فرهنگی و نژادی آن‌هاست. پس از این اعلامیه، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۳۴۷) و میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۴۵) شکل گرفته که کشور ایران نیز به آن‌ها پیوسته است. این دو میثاق همراه با دو پروتکل اختیاری حقوق مدنی و سیاسی، به اصطلاح «قوانین حقوق بشر» را تشکیل می‌دهند.

فصل دوم: بررسی موارد نقض قوانین و اعمال تبعیض

موارد نقض حقوق دگرباشان جنسی می‌تواند در مراحل مختلف از جمله احضار، دستگیری، جلب، بازداشت، محاکمه و زندانی شدن پس از محکومیت اتفاق بیفتند. از طرف دیگر، نقض حقوق دگرباشان جنسی فقط از طرف مراجع قضایی یا دولتی صورت نمی‌گیرد؛ این امر می‌تواند به صورت خشونت‌های خانگی، آزار و اذیت‌های روحی و خشونت‌های طرفیان نیز بروز کند. اطرافیانی که حقوق فرد دگرباش را نقض می‌کنند، ممکن است افرادی مانند پزشک معالج، همسایگان، همکاران، آشنایان، یا حتی پدر و مادر و سایر اعضای خانواده وی باشند.

در طی سالیان گذشته، انتشار خبرهای تلخ خشونت‌ورزی علیه دگرباشان جنسی در جریان بازداشت و زندانی شدن آنان، این مسأله را مطرح ساخته که چگونه می‌توان در مقابل چنین رفتارهایی ایستاد و به قربانیان این خشونت‌ورزی‌ها کمک کرد. قدم نخست برای کمک به دگرباشان جنسی قربانی خشونت، اثبات وقوع خشونت و ارائه دلایل و مدارک کافی برای وقوع آن است، اما پرسش این است که چگونه می‌توان این موارد را مستندسازی کرد.

ناگفته پیداست که صرف جرم‌انگاری رابطه دگرباشان جنسی، به‌طور بنیادین حقوق انسانی آنان را نقض می‌کند، باین‌حال مجموعه قوانین و مقرراتی که در قانون آیین دادرسی کیفری، قانون حقوق شهروندی و آیین‌نامه سازمان زندان‌ها ذکر شده است، مواردی را به عنوان «حقوق متهم و زندانی» به رسمیت شناخته است که دانستن آن موارد، به متهم و قربانی رفتارهای خشونت‌آمیز کمک خواهد کرد تا موارد نقض قانون را بلافاصله تشخیص داده و براساس شرایط، بتواند از حقوق خود دفاع کند یا آن موارد را به خاطر سپرده و به منظور جمع‌آوری دلایل و شواهد قابل اثبات، نسبت به وقوع آن‌ها هشیار باشد.

فصل اول: قوانین

- آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۷۸.
- احضار و بازجویی یا دستور جلب: موارد قانونی مربوط به بازجویی و احضار را مشخص کرده است.
- فرصت قانونی برای شروع تحقیق: مهلت معینی را برای آغاز تحقیق و شرایط آن را معین کرده است.
- حضور وکیل: وکیل طبق شرایط مشخص در طول تحقیق و بعد از آن باید حاضر باشد.
- قرار بازداشت: شرایط قرار بازداشت را مشخص کرده است.
- تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم: شرایط مربوطه را تعیین کرده است.
- طبق قانون حفظ حقوق شهروندی مصوب ۱۳۸۳.
- در مرحله کشف و تعقیب جرایم و اجرای تحقیقات: تمام اقدامات، صدور قرارهای تامین و بازداشت موقت باید مبتنی بر رعایت قوانین و با حکم و دستور قضایی مشخص و شفاف صورت گیرد.

الف- نقض حقوق دگرباشان جنسی توسط اطرافیان

اطرافیان یک فرد دگرباشان جنسی می‌توانند اعضای خانواده او، همکاران و همسایگان، یا حتی آموزگار یا پزشک وی باشند، اما خشونت‌های خانگی از طرف اعضای خانواده، بیش از دیگران است.

ب- سایر افراد:

هرچند در ارتباط با سایر افراد، این خشونت‌ها می‌تواند به روش‌های مختلف و گاه قابل اثبات و از طرف افراد مختلفی که با فرد دگرباش در تماس قرار می‌گیرند، صورت گیرد. این موارد، از خشونت‌های جسمی و حتی آزارهای جنسی گرفته، تا آزارهای غیر مستقیم یا اعمال تبعیض علیه آن‌ها، موارد متعددی را شامل می‌شود، که چند نمونه از آن‌ها عبارتند از: افشاسازی اسرار فرد بین خانواده و اطرافیان او؛ آزارهای زبانی، توهین و آزارهای روحی؛ عدم رسیدگی به درخواست‌های فرد دگرباش جنسی و اعمال تبعیض علیه او.

ج- نحوه استفاده از دلایل و مدارک در اثبات خشونت‌های اطرافیان

موارد نقض حقوق انسانی دگرباشان جنسی توسط اطرافیان آنها، از دو طریق قابل پیگیری است:

- پیگیری‌های قانونی و قضایی
- پیگیری‌های اجتماعی و حقوقی

فصل سوم: مواردی که می‌توانند دلایل و شواهد ما باشند

آنچه در جریان نقض حقوق بنیادین و حقوق قانونی یک فرد اتفاق می‌افتد، شرایطی را به وجود می‌آورد که او کمتر فرصت اندیشیدن و توجه به جزئیات را می‌یابد و در بسیاری موارد، حتی پس از رهایی از شرایط ترسناک دوره تعقیب کیفری خود، علاقه‌ای به یادآوری مسایل و فشارهایی که بر او اعمال شده، ندارد. هرچند برای دادخواهی از ظلم روا رفته به فرد دگرباش، مهم است که قربانی این حوادث - و یا دوستان و نزدیکان وی - در اولین فرصت ممکن اقدام به جمع‌آوری دلایل و شواهد نقض حقوق بشر کرده تا بتوانند آن را در فرصت مناسب به مراجع معتبر و یا سازمان‌های بین‌المللی ارائه نمایند.

برخی موارد که می‌تواند برای هرگونه پیگیری آتی، خبررسانی و یا دادخواهی اهمیت داشته باشد، عبارتند از: تاریخ‌ها و زمان‌ها؛ اسامی افراد؛ نام مکان‌ها و محل‌ها؛ جملات و کلماتی که عیناً ادا شده‌اند؛ نحوه آزار و شکنجه؛ مستندسازی از آثار جسمی و روحی شکنجه و آزار؛ مراجعه به پزشک و اخذ گواهی پزشکی.

فصل چهارم: گام‌های مهمی که می‌توان برداشت

زمان اصلی ثبت، ضبط و حفظ دلایل، شواهد و مستندات موارد نقض حقوق بشر، معمولاً بلافاصله پس از وقوع آن رویداد و عمل خاص

است. در زیر، به جزئیات بیشتری می‌پردازیم که می‌تواند به ثبت، حفظ و نگهداری و مستندسازی موارد نقض حقوق فرد کمک کند:

۱. جمع‌آوری اوراق، مدارک احتمالی و شواهد

الف - گرفتن فتوکپی از اوراق با استفاده از فرصت‌های مناسب

ب - یادداشت موارد مهم به‌طور مستمر

۲. اهمیت نگهداری شواهد و مدارک و ثبت آن‌ها

فردی که مورد آزار، خشونت و رفتارهای غیر انسانی قرار می‌گیرد، به‌طور معمول مدارک، اوراق پرونده و جریان محاکمه یا حداقل قراین یا شواهدی از سیر وقوع رویدادها و موارد ناقض حقوق خود را به دست می‌آورد. هرچند در بسیاری موارد، این مدارک پس از مدتی از بین می‌روند، یا جزئیات آن‌ها فراموش می‌شوند.

پس از جمع‌آوری مدارک و شواهد، موضوع اصلی، دقت در حفظ و نگهداری آن‌هاست مانند:

الف - ساختن یک پوشه مناسب برای اوراق و مدارک به‌دست‌آمده

ب - تهیه یک تقویم شخصی برای یادداشت همه موارد ضروری برای جلوگیری از فراموش شدن

فصل پنجم: موارد دیگری که نباید فراموش شود

پس از جریان مستندسازی، نحوه نگهداری و استفاده از مستندات واجد اهمیت است. در صورتی که فرد راغب باشد که از این مستندسازی خود زودتر نتیجه بگیرد، نیاز به آن خواهد داشت که از کمک افراد و سازمان‌ها استفاده کند، با آن‌ها تماس بگیرد و راه کارهای مناسبی برای استفاده از مستندات خود، بیابد.

نحوه نگهداری درازمدت مدارک و مستندات

بهتر است نسخه چاپ شده تقویم شخصی همراه با اوراق و مدارک مربوطه در یک پوشه مناسب و در جای خشک و خنک و دور از دسترسی افراد نگهداری شود و بعد به سازمان‌های معتبر ارسال شود.

نحوه تماس با سازمان‌های مدافع حقوق بشر

در تماس با سازمان‌ها، برخی موارد ضروری به نظر می‌رسد تا بتوان با صرف وقت کمتر، نتیجه دقیق‌تر و بهتری کسب کرد. از جمله، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف - مطالعه وبسایت سازمان‌ها

ب - پیدا کردن بخش مورد نظر

ج - پیدا کردن فرد مورد نظر

د - مکاتبه به زبان انگلیسی یا زبان‌های بین‌المللی مشابه

ه - کمک گرفتن از سازمان‌های فارسی‌زبان معتبر

و - توجه به مسأله امنیت و امنیت «آن‌لاین»

